

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, професора

Дергачової Вікторії Вікторівни

**на дисертаційну роботу Столяр Оксани Олексіївни
на тему: «Удосконалення механізму тарифоутворення
газорозподільних підприємств»,**

**подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 051 – Економіка**

Актуальність теми дисертаційної роботи

Стабільне та безпечне газопостачання є невід'ємною частиною функціонування соціально-економічного розвитку України. Зокрема, газорозподільні підприємства є складовою вітчизняної газотранспортної системи та здійснюють чималий вплив на економічні процеси країни. Проте існує чимало проблем у компаній, що забезпечують послуги розподілу природного газу, серед яких найважливішими є збереження власної конкурентоспроможності в час формування єдиного національного лібералізованого газового ринку та покращення техніко-технологічного забезпечення виробничих засобів за умови створення взаємовигідного тарифоутворення для всіх суб'єктів споживання. За таких обставин необхідними є активізація впровадження інноваційних змін у діяльності газорозподільних підприємств щодо переосмислення методичних підходів для удосконалення процесу тарифоутворення газорозподільних підприємств, що дасть можливість відповідати умовам відповідного конкурентного середовища. З огляду на загострення вищенаведеної ситуації тематика дисертаційної роботи Столяр О. О. є дуже актуальною та власне спрямованою на обґрунтування теоретико-методичних положень та рекомендацій щодо удосконалення механізму тарифоутворення

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАФТИ І ГАЗУ	
Дата	23.04.2021
Реєстр. №	02-23

газорозподільних підприємств, що полегшить вирішення вищенаведених дилем. Також слід зазначити, що дисертаційна робота відповідає науковому напрямку Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу у межах держбюджетної теми «Наукові та прикладні засади управління розвитком галузевих та регіональних суспільних систем» (№ держреєстрації 0117U003830, 2017-2020 рр.) № 25-135-46 від 05.06.2020 р., що включає науково-дослідну тему «Теоретико-прикладні засади маркетингової діяльності в умовах інформатизації бізнес», в межах якої автором проведено дослідження соціальної функції держави в механізмі тарифоуворення на газ.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність, новизна та практична значимість

Сформульовані у дисертації наукові положення та практичні рекомендації стосовно удосконалення механізму тарифоутворення газорозподільних підприємств є обґрунтованими. Авторка чітко сформулювала мету наукового дослідження та визначила його завдання.

Структура роботи свідчить про послідовність викладу та її завершеність, характеризується логічним і послідовним аналізом теоретико-методичних засад та прикладних проблем.

Зміст розділів характеризує прагнення авторки послідовно, від загального до часткового, дослідити предмет наукових пошуків та вирішити досліджувану проблему. Основні теоретичні положення та практичні результати дослідження доповідались та отримали позитивну оцінку на 5 міжнародних, всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях та форумах. Крім того, у дисертації надано значний перелік використаних джерел, що свідчить про високий рівень ознайомлення дисертантки з проблемою, яка досліджувалась. У роботі дисертанткою вдало поєднано традиційні і сучасні методи дослідження з використанням інструментів економіко-математичного моделювання, що підтверджує обґрунтованість та достовірність отриманих наукових положень, висновків і рекомендацій.

У першому розділі «Теоретичні основи формування тарифів на

розподіл газу» здійснено систематизація епістемологічні підходи та практичну проблематику щодо тарифу на послуги розподілу газу; окреслено концептуальні засади еволюції європейських підходів встановлення тарифів газорозподільних підприємств; визначено особливості вітчизняних методик формування тарифів на розподіл газу.

Автором представлено епістемологічні підходи до формування тарифу на послуги розподілу газу газорозподільними підприємствами та виявлено ключові принципи існуючого механізму тарифоутворення на послуги цих підприємств, що дало можливість ідентифікувати невідповідності у балансуванні інтересів суб'єктів (с. 31-37). Систематизовано еволюційні досягнення європейських країн щодо використовуваних підходів встановлення тарифів на розподіл газу, в результаті виявлено основні принципи, якими керуються уряди у прагненні забезпечити стабільні ціни на енергію для свого населення і промисловості (с. 44-48). В результаті дослідження використовуваних методик формування тарифу на розподіл газу авторкою наведено характерні особливості формування тарифної політики на послуги газорозподільних компаній та виявлено необхідність розвитку лібералізації ринку розподілу газу як конкурентного середовища з акцентом на збереження прав споживача (с. 50-51). Підкреслено необхідність формування тарифної політики з врахуванням можливості реалізовувати операторами газорозподільних систем зобов'язання інвестувати в технічні системи, які вони експлуатують, незалежно від правових механізмів користування.

В другому розділі «Аналізування та оцінювання складових механізму тарифоутворення газорозподільних підприємств» дисертантом представлено організаційно-економічний механізм формування тарифів на розподіл газу (с. 79-90); проаналізовано структуру тарифу на розподіл газу та виявлено вплив організаційно-економічних відносин газорозподільних підприємств (пп.2.2 с. 94-99). Проведено верифікацію економічної моделі тарифу на розподіл газу принципам стимулювання (с. 101-109).

У третьому розділі роботи **«Економіко-експертне дослідження формування тарифів на послуги газорозподільних підприємств»** слід

відзначити формування авторського науково-методичного підходу та його апробацію. Зокрема, автором запропонованого застосування компромісно-рівноважного підходу для обґрунтування інформаційної моделі під час поєднання необхідних вхідних параметрів для отримання компромісних тарифів на послуги розподілу природного газу газорозподільними підприємствами.

Автором вдало виражено узагальнений інтерес у вигляді заданих критеріїв оптимальності, що представлено у вигляді певної функції корисності. (с. 115-126). У пп. 3.2 представлено імітаційну модель удосконалення механізму тарифоутворення на послуги розподілу газорозподільних підприємств, котрий враховує фактор часу і платіжної дисципліни, а також дозволяє визначити розмір тарифу, що є оптимізованим (прийнятним) для споживачів, держави і підприємств (с.127-140). Заслугує уваги розроблена економіко-експертної методики дослідження формування тарифу на послуги газорозподільних компаній на предмет визначення дотримання компромісних вимог та узгодження критерії оптимальності кожною зацікавленою стороною, яка розглядається як окремий напрямок удосконалення механізму тарифоутворення на послугу розподілу природного газу газорозподільними компаніями, та може бути застосована на постійній основі під час встановлення тарифів для збереження принципу відкритості встановлення таких тарифів (с. 140-149).

Практична орієнтованість дисертації забезпечується апробацією теоретико-методичних положень та доведенням їх до рівня конкретних рекомендацій та прикладних розробок, які можуть використовуватися у процесі тарифоутворення газорозподільних підприємств.

Новизна наукового дослідження, висновків і рекомендацій

Наукова новизна дисертаційної роботи Столяр Оксани Олексіївни полягає у поглибленні існуючих теоретичних та науково-методичних положень щодо удосконалення механізму тарифоутворення газорозподільних підприємств.

До найбільш вагомих наукових результатів можна віднести те, що

на теоретичному рівні:

- *уточнено* теоретико-практичний базис формування тарифу на послуги розподілу газу газорозподільними підприємствами, представлено комплекс ключових принципів функціонування, а саме: з одного боку діють принципи економічної обґрунтованості витрат, які документально підтверджені та понесені підприємством, а з іншого – принципи державного регулювання тарифів для узгодження інтересів постачальників і споживачів та сформовано авторську подачу механізму тарифоутворення, що забезпечує прозорість та визначеність суті його функціонування, сприяє уникненню планової збитковості газорозподільних підприємств;

на методичному та прикладному рівнях:

– *дістав подальшого розвитку* методичний підхід до вираження узагальненого інтересу у вигляді заданих критеріїв оптимальності через функцію корисності завдяки поєднанні методики компромісного аналізу і тарифоутворення, що дало можливість обґрунтувати інформаційну модель збору і консолідації даних для тарифоутворення з врахуванням оптимальних критеріїв, визначених на основі компромісного механізму узгодження інтересів сторін, а саме: продавця як надавача послуг газорозподілу (газорозподільні підприємства), покупця як отримувача послуги (споживачі газу); та сформувати базис для розроблення імітаційної моделі формування тарифу на послуги розподілу природного газу газорозподільними підприємствами.

– *уточнено* наукові засади до формування економіко-математичної моделі розрахунку компромісних тарифів на послуги розподілу природного газу газорозподільних підприємств, що відрізняється урахуванням специфіки тарифоутворення та базується на принципах компромісного аналізу, модифікованих для використання в мікроекономічних системах.

– *визначено* методичний інструментарій економіко-експертного дослідження тарифів на послуги з розподілу природного газу газорозподільних підприємств з метою збереження принципу відкритості при встановленні тарифів та, що надає можливість користуватися

результатом проведеної експертизи, а стейкхолдерам забезпечить проінформованість щодо дотримання критеріїв оптимальності відносно себе, чи іншої сторони, зацікавленої у переважанні власних вигод.

- *запропоновано* методичний підхід до формування тарифної політики газорозподільних компаній з врахуванням специфічних особливостей діяльності, інтересів суб'єктів газового ринку, акцентуючи на збереження прав споживача та з врахуванням можливості реалізовувати операторами газорозподільних систем зобов'язання інвестувати в системи, які вони експлуатують, незалежно від правових механізмів користування;

- *удосконалено* науково-методичний підхід до розгляду імітаційного моделювання механізму тарифоутворення на послуги розподілу газорозподільних підприємств, який базується на врахуванні часу і платіжної дисципліни, дозволяє визначити оптимізований розмір тарифу для споживачів, держави і підприємств, що дозволяє підвищити ступінь обґрунтованості управлінських рішень на основі їх комплексної оцінки, корегувати діяльність в процесі оперативного управління і збільшити результативність функціонування підприємства;

– *обґрунтовано* аналітичні характеристики економічної моделі тарифу на розподіл природного газу за допомогою методу верифікації з виділенням елементів моделі в порівнянні з світовими успішними аналогами, що дозволило визначити досліджувану модель відповідною не у повній мірі ефективним принципам багаторічного стимулюючого регулювання, дає змогу у разі зменшення/економії суб'єктом господарювання витрат на оплату праці завдяки оптимізації кількості працівників чи виробничих витрат застосовувати тарифну виручку на конкретні заходи стосовно управління господарським суб'єктом;

Про завершений характер дослідження та достатній рівень наукової новизни свідчить і обґрунтованість та виваженість висновків і рекомендацій автора. Отже, зміст дисертаційної роботи засвідчує, що окреслена мета досягнута, поставлені завдання вирішені, висновки достатньо аргументовані.

Повнота викладення основних положень дисертації в опублікованих роботах

Матеріали дисертаційної роботи належним чином оприлюднені. Основні положення дисертаційної роботи знайшли відображення у 9 наукових працях, з яких 1 одноосібна стаття у закордонному періодичному виданні, 3 статті, опубліковані у наукових фахових виданнях України. Ознайомлення з публікаціями здобувача дозволяє зробити висновок про те, що в них повною мірою відображено результати дисертаційної роботи.

Порушення академічної доброчесності не виявлено.

Дискусійні положення та критичні зауваження щодо змісту дисертаційної роботи

Попри те, що виконану Столяр О. О. дисертаційну роботу оцінюю в цілому позитивно, необхідно відзначити окремі дискусійні положення і зауваження.

1. В табл. 1.4 дисертаційної роботи наведено структуру роздрібною ціни на природний газ для населення ЄС за певний період часу, проте не наведено методики розрахунку транспортної складової цієї ціни, що підсилило б роботу та допомогло краще зрозуміти підходи розвинутих країн до цього питання.

2. У розділі 1 табл. 1.8 дисертаційної роботи авторкою сформовано список вимог при формуванні плати за послугу розподілу природного газу. На наш погляд, за такого підходу бажано згрупувати систему критеріїв, які вже логічно були б використані у імітаційній моделі удосконалення тарифу на розподіл природного газу газорозподільними підприємствами, що представлено в третьому розділі.

3. В роботі авторка вказує на важливість розвитку та функціонування газорозподільних підприємств в умовах формування конкурентного середовища, але в роботі не представлено критеріїв оптимальності, які б відображали саме конкурентні переваги, які слід врахувати у імітаційній моделі удосконалення тарифу на розподіл природного газу.

4. На рис. 2.2 дисертаційної роботи зображено організаційно-

економічний механізм формування тарифу на послуги розподілу природного газу газорозподільними підприємствами на основі оптимізації (с. 89 дисертаційної роботи) та розглянуто керуючу систему, де представлено різні впливаючі суб'єкти, проте немає можливості відстежити міру впливу кожного із вказаних, що вважаємо важливим у даному випадку.

5. На рис. 3.5 дисертаційної роботи представлено складовий етап економіко-експертного дослідження тарифів на послуги розподілу природного газу на відповідність параметрам оптимальності імітаційної моделі на основі алгоритму (табл. 3.1 дисертаційної роботи) та вказано одним із кроків проведення ранжування постачальників газу за сумою наднормативного прибутку. Проте не наведено методичку здійснення такого ранжування в межах здійснення експертизи.

Вказані недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження, не знижують його практичної та теоретичної цінності.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Столяр Оксани Олексіївни «Удосконалення механізму тарифоутворення газорозподільних підприємств» є завершеною науковою працею, яка виконана на актуальну тему. Відповідає профілю спеціальності 051 – Економіка за своїм змістом. Отримані результати та висновки мають наукову новизну, важливе теоретичне та практичне значення, роблять безперечний внесок у теорію та практику розвитку процесів тарифоутворення газорозподільних підприємств. Дослідження виконано на високому науковому рівні, матеріал викладено чітко й обґрунтовано з вмілим використанням графічного підходу до ілюстрування змісту, що значно полегшує його сприйняття. Усі положення, результати і висновки є чітко аргументованими. Впровадження результатів дисертаційної роботи підтверджено документально. Опубліковані праці здобувача достатньо повно відображають основні положення дисертації.

Таким чином, дисертаційна робота «Удосконалення механізму тарифоутворення газорозподільних підприємств» за ступенем наукової новизни, достовірністю наведених результатів дослідження та обґрунтованістю висновків, теоретичною та практичною цінністю, за обсягом, структурою, оформленням відповідає вимогам пунктів 9, 10, 11, 12 «Порядку проведення експерименту з присудження доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. №167 (зі змінами та доповненнями), а її авторка, Столяр Оксана Олексіївна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут

імені Ігоря Сікорського»

Міністерства освіти і науки України

В. В. Дергачова

Підпис засвідчую:

Учений секретар

КПІ ім. Ігоря Сікорського



В. В. Холявко